

עריכת כרך היא מלאכה דיפלומטית עדינה. העורכים סבורים שהם הריבון ושכותבי המאמרים צריכים לשרת את תפיסת העולם שלהם, אולם עם קבלת המאמרים מתברר לעורכים שגם לכותבים רצונות ומאויים משלהם. העורכים מתמרמרים על העצמאות היתרה של הכותבים ובדברי חלקות מנסים להשפיע על הכותבים שיכתבו את מה שהעורכים חפצים שייכתב – ובסופו של יום מתברר לעורכים כי הכותבים ולא העורכים הם הריבון וכי המלה האחרונה, פשוטה כמשמעה, היא של הכותבים. המבוא הוא ההודמנות היחידה של העורכים להשיב מלחמה שעה; בצד מלחמה זו אנו מודים כי בדיעבד עשו הכותבים עבודה טובה בהרכה מזו שהעורכים סברו וקיוו שתיעשה.

כרך זה מבוסס על ההבנה שהמשפט הפלילי הישראלי חולה, ושיש פערים אדירים בין האידאליים של צדק ואמת, שעליהם לכאורה המשפט הפלילי הליברלי מושתת, לבין המציאות של בתי המשפט, חררי החקירות, בתי המעצר ובתי הסוהר. במסגרת המבוא אנו מצביעים על שלושה מהפערים הללו: הפער בין אידאל הצדק לבין פרגמטיזם, הפער בין ניטרליות ערכית לבין פוליטיקה והפער בין המבט המופשט והצונן של המשפטן הפלילי לבין החוויה הסוערת והמטלטלת, הדרמה האנושית העומדת למשפט.

פער מהסוג הראשון הוא הפער שבין האידאליים של המשפט הפלילי המהותי והדיוני כגון "הליך הוגן" ו"מעבר לכל ספק סביר" לבין הפרקטיקה השוקית-עסקית של המשפט הפלילי, הלוקה במצוקת משאבים ומדי יום נדרשת לנהל עם נאשמים משא ומתן על הסדרי טיעון, עתים תוך הפעלת לחצים כבדים על נאשמים אלה. בנסיבות אלה – כשהתובע משלם במטבע קשה של חודשים ושנים המופחתים ממכסת העונש, והנאשם משלם בהודאה שקרית, חלקית, או לא רצונית – הצדק מאבד את מרכזיותו בהליך המשפט. בנסיבות אלה, אידאל המשפט – המבוסס על חקר זהיר של עובדות ועל התדיינות בנוגע למה שראוי או בלתי-ראוי – הוא צל רחוק חיוור ולא רלוונטי.

פער מהסוג השני הוא הפער בין מראית העין המוצהרת של ניטרליות, אובייקטיביות וא-פוליטיות לבין מציאות שבה הפוליטיקה חודרת אל לב ההחלטה השיפוטית. לאמתו של דבר, לעתים קרובות הספרות האקדמית מדגישה כל כך את הפוליטי שבמשפט עד שצריך להזכיר כי המשפט איננו רק פוליטיקה. כרך זה כולל מאמרים המדגימים ומנכיחים את הפוליטי שבמשפט. אלו נכתבו גם על ידי אנשי אקדמיה וגם על ידי פרקטיקנים הנתקלים יום-יום בהוויה זו וטרם הפסיקו לקוות שייכתן גם אחרת.

לבסוף חשוב לזכור את הפער מהסוג השלישי: המשפט הפלילי מתאר, מנתח ומעריך – בכלים מופשטים, חיוורים, נטולי חיות או תשוקה – דרמה אנושית הכוללת דם, שנאה, תשוקה, תאוות בצע ויצרים. אין תחום כמשפט שבו הפער בין האידאל המופשט של הרטוריקה המשפטית לבין האינטנסיביות הרגשית של החיים גדול יותר.

לפיכך, המשפט הפלילי אינו רק אידאל נורמטיבי אלא גם סחר-מכר, הוא איננו רק ניטרלי ואובייקטיבי אלא גם פוליטי והוא איננו רק צונן ומרוחק אלא גם בעל תשוקות וחיות אנושית. הגיעה העת להסיר את המסווה הניטרלי והאובייקטיבי, לא רק של המשפט אלא גם של קובץ זה, ולחשוף את האג'נדה הנסתרת של העורכים: בכרך זה רצינו לחשוף חלק מהעוולות הטמונות במערכת המשפטית, לזעוק את זעקתם של נאשמים, עצירים ואסירים, ויותר מכול – להניע שינוי בתחום מרובה חוליים זה.

שער ראשון: "פנים שונות למשפט הפלילי"

ארבעה אנשים עיוורים נתקלו בדרכם בפיל. אחד נאחז ברגל הפיל והסיק שלפניו גזע עץ. השני תפס בזנבו וחשב שלפניו שוט. השלישי מישש את חדרו והחליט שזהו זרנוק והרביעי טפח על צדו של הפיל והגיע למסקנה שזהו קיר. האיש הפיקח אמר להם: "כולכם צודקים".

המשפט הפלילי משיק לשלוש רשויות השלטון – הרשות המבצעת, המחוקקת והשופטת. לכל רשות תפקיד משלה ובלעדיה אין "משפט פלילי", אך בחינה של כל אחת בפני עצמה לא תספר סיפור שלם. השער הראשון מסרטט תמונה קוביסטית של עולם המשפט הפלילי: הוא מתבונן בשחקנים המעורבים בהליך הפלילי – קרבן העברה, החקירה המשטרתית, התביעה הפלילית, הסנגוריה, בית המשפט, בית הסוהר וכמובן המחוקק עצמו – ולכל אחד מאלו זווית ראייה משלו. שער זה מצביע על כך ש"המשפט הפלילי" – ביטוי המציין לכאורה מושג אחד ויחיד – מסתיר ריבוי שיקולים ונסיבות המצדיקים טפול דיפרנציאלי. השער מספק מבט ברוזמני של כמה נקודות מבט וחושף את העובדה שחלק מנקודות המבט הללו בולטות לעין הציבורית אך אחרות (כמו נקודת המבט של נאשם שהוגשה נגדו תלונה או של אסיר המרצה את ענשו) נעלמות לעתים קרובות מעיני הציבור. לכל אחד מהשחקנים נקודת מבט משלו וסוגיה בוערת משלו; ביחד כולם מעניקים לקורא מבט המאפשר לראות את השלם באור חדש.

עו"ד יוני לבני, פרקליט במחלקת מיסוי וכלכלה, מצביע על הצורך לאמץ גישה פלורליסטית לענישה פלילית – כזו המביאה בחשבון את אופי העברה. לבני כותב על עברות הצווארון הלבן וטוען כי אין להחיל עליהן את עקרונות תיקון 113 לחוק העונשין, העוסק בהבניה של שיקול הדעת השיפוטי בענישה. התיקון קובע כי "העיקרון המנחה בענישה הוא קיומו של יחס הולם בין חומרת מעשה העבירה בנסיבותיו ומידת אשמו של הנאשם ובין סוג ומידת העונש המוטל עליו", כלומר: בעת קביעת העונש יש להתחשב בראש ובראשונה בהצדקת הגמול לענישה; זאת – בהבחנה מההצדקה ההרתעתית, שנרחקה לקרן זווית וכוחה הוגבל כשיקול מנחה, אך ורק לאחר שכבר נקבע מתחם העונש ההולם בהתאם לשיקולי גמול. אבל מה קורה כשהשיקולים הגמוליים מצדיקים ענישה מקלה יחסית, שאיננה יכולה לשרת תכליות חברתיות של הרתעה? לבני טוען שזה עשוי להיות המצב בחלק מעברות הצווארון הלבן: מחד גיסא, רף הענישה המתחייב משיקולי ההגמול של עברות אלה נמוך יחסית, בעיקר בהשוואה לעבירות מין ואלים במדרג גבוה, ומאידך גיסא הן מאופיינות באפקטיביות

הרתעתית גבוהה. משום כך, לטענתו, יש לחשוב על עברות ועבריינים אלה כנפרד משאר העברות והעבריינים ומציע דרכים לעשות זאת.

ד"ר ברק אריאל ויעל לוי-אריאל מוטרדים מהאופן שבו שופטים ומחוקקים משוחחים על הרתעה – על בסיס של תחושת בטן ולא על בסיס מחקר אמפירי. הרטוריקה המקובלת כיום משתמשת בהרתעה ככלי להצדקת ההחמרה בענישה בלי להבין באילו נסיבות ענישה עשויה ליצור הרתעה. נראה כי ההרתעה מורכבת לאין ערוך מהאופן שבו נוטים לדון בה וכי אי-אפשר לשטח ולרדד אותה בלי לפגוע בצדק של המערכת הפלילית. האפקטים של הענישה – במיוחד אפקט ההרתעה – אינם מושגים פילוסופיים; אי-אפשר ללמוד על ההרתעה הנגזרת מענישה באמצעות חשיבה של שופט או של תאורטיקן ככורסא. המחקרים האמפיריים מעידים כי יש להתאים את אופן ההתערבות הפלילית לסוג העברה, לסוג העברייני ולתנאים הסביבתיים. אריאל קורא להפסיק את השימוש בהרתעה כאמצעי רטורי שנועד להצדיק החמרה בענישה וליצור במשטרה שינוי תפיסתי – מגוף לוכד לגוף מונע.

ד"ר יואב מזא"ה קורא למבט מחודש על זכויות הנילון, במיוחד בהקשר של תלונות שווא. המאמר מציע לבחון מחדש את האיזון הראוי בין הרתעת-יתר לתת-הרתעה במקרים של חשד לתלונת שווא ושל פיצוי בגינה. המאמר מסביר מדוע תלונות שווא יוצרות סכנה חמורה שיש להידרש לה; ייחודו בכך שהוא מדגיש את נקודת המבט של הנילון. לטענת מזא"ה, כדי למנוע תלונות שווא יש להתמקד בהליך האזרחי תוך קביעת רף אובייקטיבי גבוה שיעמוד על כתפי הנילון (להוכיח שתוכן התלונה אינו נכון) ורף סובייקטיבי שמטיל על המתלוננת להוכיח שהגיש/ה את התלונה המקורית בתום לב.

ד"ר אורי וויס וד"ר יוסף זוהר מתבוננים בהסדרי טיעון מנקודת המבט של תורת המשחקים. לפי טענתם המרכזית, היא כי העובדה שאדם מסכים באופן חופשי מרצונו לעיסקה הסדר טיעון לא אומרת בהכרח כי כדאי שיהיה לו חופש משא ומתן. המאמר מגן על שתי טענות מרכזיות: האחת כלכלית והשנייה משפטית. לפי הטענה הכלכלית, במקרים רבים עדיף לנאשמים המסכימים לעיסקות להסדרי טיעון שלא יתאפשר להם להגיע לעיסקות טיעון; מבחינה משפטית, מצביעים הכותבים מצביעים על האפשרות שעסקות שהסדרי טיעון מביאותם להגשה של כתבי אישום בלתי-חוקיים, קרי: לסחיטה באיומים.

שעה שד"ר וייס וד"ר זוהר מתבוננים בהסדרי טיעון באופן מופשט, **פרופסור קנת מן** מתבונן בהליך מנקודת המבט של סנגור במשפט פלילי. מן כותב מתוך עיסוקו בפרקטיקה וטוען כי ההליך הפלילי שונה מהותית מהאופן שבו הוא נתפס בעיני הציבור (ואולי אף בעיני מקצת מהמשפטנים). בניגוד לדעה הרווחת בציבור, מרכז הכובד של ההליך כלל אינו בירור האמת בכית המשפט אלא משא ומתן בין התביעה להגנה שנועד להבשיל לכדי הסדר טיעון. מן מכנה זאת "ההליך הפלילי המנהלי" ומכוון לכך שהשופטים לא עוסקים בהכרעת אשמה אלא בפיקוח שיפוטי על ההחלטות המתקבלות בין התביעה להגנה. כך, המשפט נהפך מהליך של עשיית צדק להליך מנהלי-בירוקרטי הנשלט על ידי שיקולים פרגמטיים פרוזאיים. התוצאה היא שמופעל לחץ רב על הנאשם להודות באשמה ולהביע חרטה, וכפועל יוצא מכך מספר הרשעות השווא עולה – הן של חפים מפשע והן של נאשמים אשמים המורשעים לעתים בעברות שלא ביצעו.

לכסוף, **עורכי-הדין אפרת חקאק, סיגל קוגוט ואיתמר גלבפיש** מספקים הצעה להליך החקיקה של התיקון לחוק העונשין מנקודת המבט של המחוקק, ובוחנים אם הלכה למעשה

התיקון לחוק מממש את מטרותיו. הכותבים מדגישים את החשיבות שהעניק תיקון 113 לערכאת הערעור כערכאה מנחה בהליך גזירת הדין, ומפרטים את המצופה ממנה עובר למימוש התיקון. הכותבים טוענים כי יש פער בין תכלית החוק לבין מימושו בפועל בבית המשפט העליון כערכאת ערעור פלילי. המאמר מדגיש כי כדי שתיקון 113 לחוק העונשין יגשים את תכליתו נדרש כי בית המשפט העליון, בשבתו כערכאת ערעור על תיקים פליליים, יעצב את רמות הענישה הראויות המחייבות את כלל הערכאות הדיוניות. הכותבים טוענים כי המחוקק ביקש להגביר את אמון הציבור במערכת השפיטה אך בפועל לא מילא בית המשפט את תפקידו כדי שהדבר יתאפשר. לפיכך, הכותבים קוראים לשיתוף פעולה בין המחוקק לבין הרשות השופטת בהתוויה של גזרי דין לפי התיקון לחוק.

אלי רייפמן השתחרר מהכלא בשנת 2014, לאחר תקופת מאסר בפועל של כשלוש וחצי שנים ובסופו של הליך משפטי ארוך, הן אזרחי והן הליך פלילי. קיימנו עמו ריאיון ובמהלכו שוחחנו על ניהול ההליך, על השהות בצינוק, על הכליאה ועל מה שביניהם. מהריאיון לומדים על התהליך שאדם עובר מחיים נורמטיביים לחיים הכרוכים בחקירה פלילית, בהליכים משפטיים ובמאסר בבית הכלא. הריאיון בוחן הן את ההליך הפלילי והן את בית הסוהר מהפרספקטיבה של נאשמים ואסירים. בסופו מתגבשת תמונה של מערכת מורכבת, סבוכה ופגומה, המתקשה לעמוד בסטנדרטים שהיא עצמה מציבה.

מיכאל מחפור שהה בכלא 26 שנה. קיימנו עמו ריאיון מטלטל על חוויותיו בכלא, על האלימות שנחשף אליה, על ההליכים המשפטיים שעבר ואפילו על תכניתו לעתיד. הריאיון חושף את אכזריות החיים בכלא, את יחסי הגומלין של האסירים בכלא בינם לבין עצמם ואת אלה שבינם לבין האדמיניסטרציה של הכלא. הריאיון נוגע גם בכשלים של מערכות הסיוע בכלא (העובדות הסוציאליות) ובמערכות השליטה והפיקוח בכלא.

אם כן, אף נקודת מבט לא מספרת סיפור מלא. כמו בציור קוביסטי, שבו הצייר מתבונן באובייקט בז'מנית מכמה נקודות מבט, גם בהליך הפלילי ובענישה יש להתבונן מכמה נקודות מבט: זו של הנאשם, העובר תהליך של התפכחות בזמן שהוא נשאב שלא מרצונו אל תוך המערכת הפלילית; זו של התביעה והסנגוריה, הפועלות באופן אדוורסרי; זו של המחוקק, המנחה ומכוון את הרשות השופטת שפועלת לבסוף תחת שיקול דעת עצמאי; וזו של המחקר האמפירי, המבקש לפענח את מה שאנו מכנים "משפט פלילי".

שער שני: משפט פלילי והקשר פוליטי

כשמישהו אומר לכם: אינני מתעסק בפוליטיקה, אתם יכולים להיות בטוחים שהוא מתעסק בפוליטיקה.

למרות החזות האובייקטיבית והניטרלית של המשפט, זה מכבר התבססה ההכרה בכך שאף שיטת משפט אינה ממוקמת בוואקום פוליטי, חברתי או תרבותי. כך זה מניח שהמשפט טבוע בהקשר ממש כשם שהעוסקים בו אינם מנותקים מאידאולוגיה. גם סדרת ספרים זו (משפט, חברה ותרבות) מבוססת על ההבנה שהמשפט מושפע מהלכי רוח ומדיונים חיצוניים לשאלות משפטיות "טהורות". הבנה זו מכריחה אותנו להסתכל במבט מפוכח ואף סקפטי

על הניתוח המשפטי; כמו כן, היא דורשת מאתנו לבחון מחדש את עצם שאילת השאלות ואת אופן המשגתן. תובנות אלה נמצאות בבסיסם של כל המאמרים המופיעים בכרך, אך בחלקם הן מורגשות יותר מאשר באחרים.

פרופ' מירי גור-אריה כותבת על האופן שבו רחש של "פניקה ציבורית" סביב סוג מסוים של עברות מחלחל אל הפסיקה, משפיע עליה ואף מושפע ממנה. אין זו פוליטיקה במובן של ימין-שמאל אלא במובן רחב יותר, של יחסי כוחות בין מוסדות. מאמרה מתאר את האופן שבו אמצעי התקשורת והלך הרוח הציבורי משפיעים על המערכת המשפטית שאמורה להיות ניטרלית. האינטראקציה ההדדית בין פוליטיקה, חברה ומשפט מעניקה להליך הפלילי לגיטימציה חברתית, אך לעתים מאיימת לעוות אותו ולשחוק את אופיו המשפטי. **פרופ' ליאורה בילסקי** כותבת על התפתחויות במשפט הפלילי בהקשר של המשפט הבינלאומי ובהקשר של תהליכים היסטוריים בינלאומיים בכלל. מאמרה מתמקד בעליית הזכות לאמת במשפט בשני העשורים האחרונים בעיני בתי דין מדינתיים ובינלאומיים. בילסקי מצביעה על תהליכים ב־זמניים שבהם – בצד עליית הזכות לאמת במישור הבינלאומי – הלכה והתרחבה גם העברה של אונס במרמה במישור הלאומי. הזכות לאמת נולדה בעיקר במדינות דרום-אמריקה עם המעבר ממשטרים דיקטטוריים למשטרים דמוקרטיים, ונעשה בה שימוש גם במדינות אחרות במסגרת הליכים של צדק מעברי וצדק מאחה. בד בבד עלתה ההכרה בחשיבות זכותו של הקרבן לדעת את האמת באשר למה שנגרם לו או לאהוביו. לכאורה אומצה זכות זו גם על ידי המשפט הפלילי, בתהליכים שעל פני הדברים התרחשו באופן נפרד, אולם התפתחויות שהוצגו כמענה על צרכים של אוכלוסיות וקבוצות חלשות – דוגמת נשים או קרבנות של משטרים דיקטטוריים – למעשה אפשרו לגורמים דוגמת התביעה או השופטים לאגור כוח רב יותר.

הד להלך הרוח הציבורי הפוליטי במשפט הפלילי בא לידי ביטוי גם במאמרו של **אבינעם כהן**, העוסק בקשר שבין שני תחומי משפט הקשורים לקבוצות הנמצאות "בשוליים": דיני הגירה ומשפט פלילי. אף שתחומים אלה לכאורה נפרדים יש ביניהם זליגה: אמצעים מכל תחום נמצאים בשימוש בתחום האחר. הדבר מושפע, בין השאר, מהיחס לזרים ולמי שנמצא בשוליים. יחס זה מעצים את הראייה הדיפרנציאלית של זרים ומביא לכך שהשיפוטים המוסריים של מעשים מושפעים לא רק מאופי המעשה אלא גם מזהות העושה.

המאמר של **פרופ' יורם שחר** עוסק בפוליטיקה באופן המובהק ביותר בכרך ונוגע בשאלות כואבות של פוליטיקה מעמדית ואתנית. המאמר בוחן את ההגנות הפליליות בישראל ומציע הסברים של "ריאל פוליטיק" לצמצום והרחבה שלהן. לדברי שחר, לרוב ההגנות – דוגמת "היעדר שליטה" או "אי־שפיות" – העניק בית המשפט פירוש מחמיר ומצמצם, אך "ההגנה העצמית" דווקא הורחבה. המאמר חושף את התהליך הפוליטי שהוביל לכך ובעיקר את ההרחבה של הגנת ה"צורך" לאחר ועדת לנדוי. הן הצמצום והן ההרחבה הם ביטויים לסכסוכים מעמדיים ואתניים־דתיים ולניצחון של בעלי כוח על קבוצות מיעוט מוחלטות בספירה המשפטית.

מגוון המאמרים בשער זה (ומאמרים נוספים בכרך, כל אחד בדרכו) מדגימים את האופן שבו תהליכים חברתיים לבר־משפטיים גורמים לשינויים ולתהליכים משפטיים, וכיצד הבנתן של השפעות אלה מסייעת להבין ולעתים גם לבקר תופעות משפטיות.

שער שלישי: גבולות, קטגוריות וסיווג

We must remember that laws were not made for their own sakes, but for the sake of those who were to be guided by them...

Sir Matthew Hale: *Hargrave's Law Tracts*.

אחת מתכליותיו של המשפט הפלילי היא לכוון את התנהגות האזרחים בחברה מסוימת. החוק הפלילי נועד להדריך את האזרחים כיצד עליהם לנהוג או כיצד אסור להם לנהוג. כדי להשיג מטרה זו חשוב שגבולות העברה והפרוצדורה של ההליך הפלילי יהיו ברורים וידועים לכול. חשיבות זו מתחזקת לנוכח ההשלכות החמורות הכרוכות במעורבות בפלילים, שכן התנהגות המנוגדת לחוק עלולה להוביל לענישה, ובדרך כלל היא מלווה בפגיעה בזכויות ובבטיגמה חברתית. על רקע העובדה שאחת מתכליותיו המרכזיות של המשפט הפלילי היא הכוונת התנהגות, ועקב ההשלכות החמורות הטמונות בעצם קיומו של ההליך הפלילי על זכויות הנאשם, יש צורך תמידי לבחון את הגבולות המגדירים את העברות בחוק הפלילי ואת פרשנותן בפסיקה, כמו גם את שאלת סיווגן הראוי במסגרת החוק.

המאמרים בשער זה יעסקו בשאלת הסיווג והגבולות הראויים לעברות ולפרוצדורה בהליך הפלילי, ויעוררו סימני שאלה באשר למצב הנוכחי. בהקשר זה ראוי להדגיש את העובדה שאנו חיים בעידן של התפתחויות ושינויים – הן בהבנה המדעית שלנו את הפסיכולוגיה האנושית והן מבחינת האופן שבו אנו מנהלים את חיינו בעידן הדיגיטלי.

המאמר של פרופ' ליאור ברשק ותום כוכבי עוסק בשאלת קבילותה של עדות מומחה של פסיכולוג קליני, המחווה דעה לגבי אמתות טענה עובדתית הנסמכת על זיכרון מודחק. בקרב קהילת הפסיכולוגים ניטש ויכוח, שזכה בכינוי "מלחמות הזיכרון", בנוגע לשאלת קיומה של תופעת הזיכרונות המודחקים. מהעבר האחד עומדים בעיקר פסיכולוגים קליניים הטוענים שתופעת הזיכרונות המודחקים אפשרית ואף שכיחה במקרים של טראומה; מן העבר השני עומדים בעיקר פסיכולוגים חוקרים הטוענים שלא רק שאין ממצאים התומכים בקיום זיכרונות מודחקים – אף יש ממצאים המצביעים על כך שאירועים טראומטיים נשמרים טוב יותר בזיכרון ועל כך שקל יחסית לזיכרונות כוזבים להיתפס כזיכרונות אותנטיים. חלקו הראשון והפוזיטיבי של המאמר סוקר את הפסיקה הישראלית בסוגיה, תוך הרחבת היריעה לראיות מדעיות בכלל ולפסיקה האמריקנית (טרילוגיית דאוברט). חלקו השני והנורמטיבי של המאמר מציג ארבעה טיעונים נגד קבלת עדות של פסיכולוג קליני בנוגע לאמתות הזיכרון המודחק. טיעונים אלו לא מתמקדים בתוצאות של הליך מציאת העובדות ובמיוחד בסיכון להרשעת חפים, אלא באופי ההליך עצמו ובמיוחד בדרישה לכיבוד כבוד האדם של הנאשם. מאמרם של ליהי יונה ועידו קטרי עוסק בסיווג המגדר של העבריין/עברינית. מדיניות השב"ס בנוגע לכליאה של א/נשים טרנסים מבחינה בין מי שזהותו "חד־משמעית" למי שזהותו אינה כזו: רק מי שזהותו חד־משמעית יכול להיות מוחזק במתקן כליאה על פי "זהותו הנחזית". השאר לרוב מוחזקים על פי רוב בתנאי בידוד או בצינוק. לטענת השב"ס הדבר נעשה לשם הגנה על א/נשים טרנסים, אולם בפועל מדיניות זו גורמת לא אחת נזק כבד לטרנסים המוחזקים בבידוד או בצינוק. באמצעות ניתוח פרקטיקה זו חושף המאמר חושף את הדיכוטומיות המהותניות של החברה כפי שהן משתקפות במערכת הכליאה

ומעלה שאלות יסוד בנוגע לחלוקות דיכוטומיות, הופכיות ומשלמות של גברים אל מול נשים, אסירים אל מול אזרחים שומרי חוק, כליאה בבידוד אל מול כליאה רגילה, טרנסים "אמתיים" אל מול טרנסים לא אמתיים ואל מול מי שאינם טרנסים. המאמר חושף את הקושי בסיווגים המגדריים וכן מדגים את האופן שבו שסיווגים אלה משקפים טרנספוביה ממסדית. המאמר גם ממליץ על מדיניות חדשה להסדרת מאסר של טרנסים.

מאמרו של ד"ר אסף הרדוף עוסק בברה של איסור חדירה לחומר מחשב. לטענתו, עברה זו מוגדרת בחקיקה בצורה עמומה ורחבה וקיבלה בפסיקה פרשנות מרחיבה ובלתי עקיבה. בעקבות בחינה של תכלית האיסור הסיק הרדוף כי הפגיעות הכרוכות בעברה מתאימות יותר למסגרות אחרות שישקפו אותן ביתר דיוק. לפיכך, הרדוף דן בשאלת הנחיצות של עברות פליליות מיוחדות למרחב הסייבר – וגורס כי אין נחיצות כזו, הואיל וחוק טכנולוגי עצמאי עלול להחמיץ את התמונה הרחבה יותר של אותן בעיות ולהתייחס אליהן באופן שאינו הולם. מאמרו של ד"ר חיים ויסמונסקי מציג את הבעייתיות הטמונה באכיפה של עברות ביטוי במרחב הסייבר בהתאם לפרדיגמה הפלילית, נוכח הקושי לאתר ולהעניש את המבצע. לפיכך, הכותב מצדד בהתמודדות פרגמטית עם ביטויים אסורים ברשת, שאותה הוא מכנה "אכיפה אלטרנטיבית". האכיפה האלטרנטיבית מבוססת על העלאת המחיר של ביצוע עברה וסיכול ביצועה על ידי פיתוח ויישום מנגנוני התגוננות בכלים משפטיים שנועדו למנוע פרסום והפצה של ביטויים אסורים. ויסמונסקי קורא להתמקד בבחינה של מידת הפליליות של הביטוי עצמו ולא בוו של המתבטא.

מאמרו של השופט אהרון משניות מציע לבחון אלטרנטיבות שיצמצמו את הפגיעה בזכות היסוד של אדם לחירות אישית במסגרת המעצר המנהלי, בלי לפגוע בתכלית של מניעת פשיעה. משניות מציע שיטת בדיקה חדשה לבחינת החוקתיות של מעצר מנהלי, שאותה הוא מכנה "מתודולוגיה השוואתית" (השוואה בין דברי חקיקה) ובאמצעותה הוא מבקש לזהות ולהעריך את מידת הפגיעה בזכויות היסוד של העציר המנהלי – ולפעול לתיקון המעוות במקרים של פגיעת-יתר בזכויות הללו, כשאין היא הכרחית להגשמת התכליות של המעצר המנהלי. להשקפתו, הבחינה ההשוואתית יכולה לסייע לצמצם את הפגיעה בחירותם של אנשים בלי לפגוע בתכליות המעצר.

מאמרו של דביר יוגב ואיילת כרמלי עוסק בביקורת על הליך קבלת ההחלטות בוועדות השחרורים. לוועדות השחרורים נתון כוח רב – הן מחזיקות בידיהן את המפתחות לחירותו של אדם – ולאחרונה, בעקבות אימוץ המלצות ועדת דורנר בהחלטת ממשלה, גברה חשיבותן המעשית במאמץ להפחית את מספר הכלואים בישראל. עם זאת, באופן מפתיע, המחקר הישראלי טרם נתן את הדעת על הליך קבלת ההחלטות בוועדה מבחינה מהותית. המאמר מצביע על כך שחברי הוועדה חשופים באופן מבני להטיות קוגניטיביות העלולות לסכל את הליך קבלת ההחלטות הראוי. הטיות אלה פוגעות במימוש המטרות של הליך השחרור על-תנאי ממאסר, ומכאן הצורך ברפורמות מבניות שינטרלו את ההשפעות של הטיות אלה. מאמרה של ד"ר גליה שניבויס דן בהתפתחותן של עברות פליליות האוסרות על יחסי מין בסוגים של יחסים היררכיים. שניבויס מראה כי המשפט הישראלי נמצא בחזית ההפלה – הן מבחינת כמות העברות ומגוון היחסים ההיררכיים הכלולים בהן, והן מבחינת החומרה המיוחסת לעברות אלה בהשוואה להסדרים דומים בעולם, בעיקר כשמדובר על איסור על מין ביחסי מרות בעבודה. שניבויס בוחנת עברות של ניצול מיני בעבודה תוך הצבעה על

מוקד ערכי נוסף של העברות הללו, שאינו מתמקד באוטונומיה מינית או בשוויון מגדרי אלא באסדרה של סמכות במקום העבודה. לטענתה המרכזית, יש בעייתיות מבחינת הפגיעה בזכויות הנאשם בהגדרה של קיום יחסי מין ביחסי מרות כעברת מין, כשבצידה ענישה חמורה וסטיגמה חברתית קשה. לדעתה, יש לסווג מחדש את העברה כעברה אסדרתית בעלת נטלי הוכחה מרוככים על התביעה.

גבולות ההליך, כמו גבולות הפרוצדורה הפלילית, חשופים לסכנת שחיקה הנובעת מהרצון לגונן על קרבנות ההליך הפלילי. שער זה מנסה לעצב מחדש את הגבולות הללו באופן שיביא בחשבון שיקולים עקרוניים הנוגעים לטוהר ההליך הפלילי כמו גם שיקולים פרגמטיים ומוסדיים.

הצלחתו או כישלוננו של כרך זה תיבחן לא על פי השאלה אם הפניות למאמרים המופיעים בו יקשטו את פסקי הדין ואת המאמרים האקדמיים שייכתבו בעתיד על נושאים אלה, אלא בנכונות של שופטים, מחוקקים ומקבלי החלטות לחשוב מחדש על הפרקטיקות הנוהגות. בין שיקבלו ובין שידחו את ההמלצות המפורטות במאמרים שבכרך זה, די שיהיו נכונים להתמודד עם העוולות ואי-הצדק הנגרמים לעתים קרובות מדי לנאשמים, לעצירים ולאסירים בישראל ועם הפער ההולך וגדל בין הרטוריקה המדברת על זכויות לבין הפרקטיקה השוחקת אותן.